

RAT U UKRAJINI I JAVNO MNJENJE U SRBIJI

GODIŠNJI PREGLED
MART 2022-MART 2023.

Autori

Dragoslav Rašeta
Dimitrije Milić
Miljan Mladenović
Lana Radnić
Mijat Kostić

MART 2023.

VIŠE O PROJEKTU

Istraživanje se sprovodi u okviru projekta „Raising Awareness about Foreign Authoritarian Influence“ koji se sprovodi uz podršku *National Endowment For Democracy (NED)*, kao i uz podršku *International Republican Institute (IRI) Beacon Project* u sferi prikupljanja podataka za potrebe medijskog monitoringa i analize medija. Stavovi izrečeni u daljem tekstu ne predstavljaju zvaničan stav NED-a ili IRI-a

Rezultate svih dosadašnjih istraživanja možete pronaći na nekom od naša dva organizacijska vebajta:

1. novitreciput.org u sekciji *publikacije*

2. istrazivanja.rs u sekciji *blog*

NAŠ TIM

U okviru našeg istraživanja angažovano je više ljudi koji se bave različitim projektnim aktivnostima. Kor naše grupa istraživača čine sledeći ljudi:

**Dragoslav
Rašeta**
Monitoring
medija

**Dimitrije
Milić**
Monitoring
medija

**Miljan
Mladenović**
Istraživanja
javnog
mnjenja

**Lana
Radnić**
Fokus grupe

**Mijat
Kostić**
Fokus grupe

O istraživanju

Popularnost teme rata u Ukrajini bila je relativno konzistentna u tokom celegodišnjeg dosadašnjeg posmatranog perioda u medijima, ali je sa protokom vremena dobila dodatne dimenzije i podteme. Jedna od takvih tema je pitanje spoljne politike Srbije u novim okolnostima, kao i budućnosti Evrope u odnosu na nove ekonomske i energetske prilike.

Naša organizacija je u okviru projekta „Raising Awareness about Foreign Authoritarian Influence“ koji sprovodi uz podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju – NED (National Endowment For Democracy - NED) obradila pitanje različite posledice sukoba na Srbiju i svet kao temu važnu za razumevanje stavova građana prema različitim politički važnim državama sveta. Naše istraživanje odnosa javnog mnjenja u Srbiji prema ratu u Ukrajini obuhvatalo je tri aktivnosti koje su imale za cilj da izmere na različite načine kako je ovaj sukob uticao na građane i njihove stavove.

Elementi i metodologija

U okviru istraživanja naša organizacija je sprovela medijski monitoring 15 popularnih news portala u Srbiji u periodu od 1. marta do 31. decembra.* Zahvaljujući programskoj platformi Pulsar naši istraživači obradili su reprezentativan uzorak od preko 8 916 objavljenih članaka u poslednjem posmatranom dvomesečnom periodu, kao i preko 67 800 članka od početka praćenja u martu 2022.. Obradeni su članci koji su u sebi spominjali na bilo koji način aktere rata u Ukrajini (Rusija, Ukrajina, Volodimir Zelenski, Vladimir Putin...), kao i države i organizacije relevantne za ovaj rat (SAD, EU, Belorusija, NATO, Nemačka...) i lidere ovih država i organizacija (Ursula fon der Lajen, Olaf Šolc, Emanuel Makron, Si Điping...).

Cilj ovog dela istraživanja bio je da utvrdimo na koji način su uticajni mediji u Srbiji predstavljali navedene aktere, da li postoje upečatljivi narativi oko njih ili samog sukoba i promene međunarodne političke situacije, kome su mediji bili u proseku naklonjeni i da li su u medijima postojale teme koje su bile vezane za ove aktere, a da se ne tiču samo rata u Ukrajini i stanja međunarodne politike. Zahvaljujući našim nalazima iz pregleda medijske slike mogli smo da utvrdimo generalni ton spominjanja navedenih aktera i da identifikujemo narative koji su bili najzastupljeniji.

Nakon utvrđenih nalaza iz domaćih medija i u novembru i decembru, cilj našeg istraživanja bio je da još jednom proverimo kompatibilnost medijske slike sa stavovima građana Srbije. U cilju utvrđivanja povezanosti načina predstavljanja aktera u medijima i stavova građana o istim akterima, naša organizacija je na samom početku marta 2023. sprovela istraživanje javnog mnjenja na reprezentativnom uzorku celokupne populacije Srbije bez teritorije Kosova i Metohije od 1494 ispitanika i seriju fokus grupa na teritoriji grada Novog Sada. Kroz ukrštanje ova tri izvora, naša organizacija je uspela da dođe do kompletnije slike stanja javnog mnjenja u Srbiji i kroz ugao gledanja načina saopštavanja medija o međunarodnoj političkoj situaciji, ali i kroz upoznavanje sa stavovima građana Srbije oko ovog pitanja i povezanih političkih tema.

*Alo.rs, B92.net, Blic.rs, Danas.rs, Informer.rs, Novosti.rs, Mondo.rs, Kurir.rs, RTS.rs, SrbijaDanas.com, rs.n1info.com, Nova.rs, Espresso.co.rs, Objektiv.rs i Telegraf.rs

Ciljevi istraživanja

1. Utvrditi medijsku sliku u Srbiji vezano za rat u Ukrajini i njegov uticaj na međunarodnu političku situaciju.
2. Utvrditi šta građani Srbije misle o navedenim važnim svetskim političkim pitanjima i koja su im očekivanja oko spoljne politike Srbije.
3. Utvrditi koliko su ton izveštavanja medija i stavovi građana slični i da li su uzročno povezani.

Medijski monitoring

U cilju utvrđivanja na koji način mediji u Srbiji mogu imati uticaja na domaće javno mnjenje i stavove građana o spoljnoj politici i ulozi različitih velikih sila, naša organizacija je sproveda medijski monitoring i za poslednji period 2022, od 1. novembra do 31. decembra za 15 uticajnih news portala u Srbiji. Na ovaj način želeli smo da saznamo na koji način su mediji u Srbiji prenosili vesti koje se tiču najvažnijih svetskih političkih aktera i koji narativi vezani za njih su bili prisutni u navedenom periodu. Zahvaljujući platformi Pulsar i nizu ključnih reči koje se tiču navedenih aktera, naša organizacija je uspela da identifikuje glavne medijske narative i generalni ton spominjanja najvažnijih političkih aktera u svetu i u kontekstu međunarodne političke situacije.

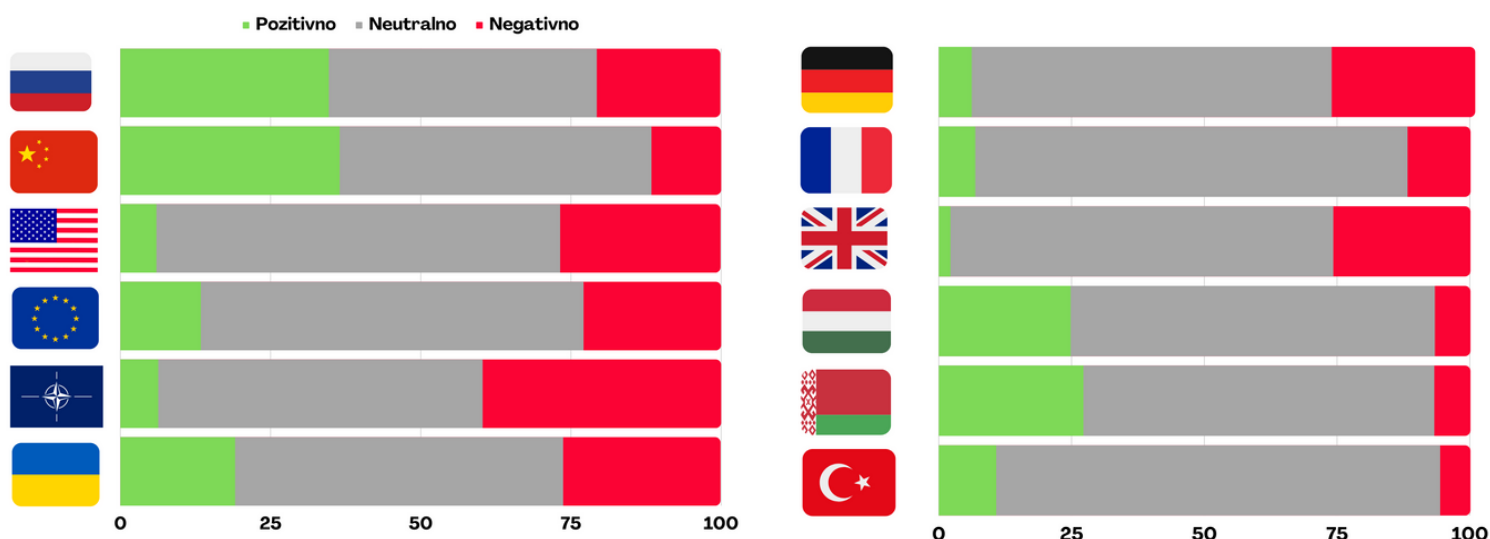
Cilj ovog dela istraživanja bio je da utvrdimo na koji način su uticajni mediji u Srbiji predstavljali navedene aktere, da li postoje upečatljivi narativi oko njih ili samog sukoba, kome su mediji bili u proseku naklonjeni i da li su u medijima postojale teme koje su bile vezane za ove aktere, a da se ne tiču samo rata u Ukrajini. U periodu novembra i decembra broj članaka se nalazio u prosecima prethodno posmatranih perioda, ali sa приметnim rastom neutralnosti i padom pristrasnosti u spominjanju različitih aktera u tekstovima.

Nakon utvrđenih nalaza iz domaćih medija i u poslednja dva meseca 2022, cilj našeg istraživanja bio je da proverimo kompatibilnost medijske slike sa stavovima građana Srbije. U cilju utvrđivanja povezanosti načina predstavljanja aktera u medijima i stavova građana o istim akterima, naša organizacija je u navedenom periodu sproveda istraživanje javnog mnjenja na reprezentativnom uzorku celokupne populacije Srbije bez teritorije Kosova i Metohije i seriju fokus grupa na teritoriji grada Novog Sada. Kroz ukrštanje ova tri izvora, naša organizacija je uspela da dođe do kompletnije slike stanja javnog mnjenja u Srbiji i kroz ugao gledanja načina saopštavanja medija o sukobu, ali i kroz upoznavanje sa stavovima građana Srbije oko rata u u Ukrajini i povezanih spoljnopolitičkih tema.

S obzirom da je tema međunarodne političke situacije bila jedna od važnijih tema u medijima u navedenom periodu, veliki broj članaka spominjao je neke od korišćenih ključnih reči, koje su olakšavale pretragu online spominjanja traženih pojmova. Naš istraživački tim analizirao je medijsku sliku u periodu novembar-decembar na reprezentativnom uzorku od 8 916 medijskih članaka koji su spominjali neke od aktera. Nakon odstranjivanja članaka koji su irelevantni za analizu i čije spominjanje glavnih svetskih političkih aktera nema politički relevantnu konotaciju, rezultati koji su dobijeni pokazuju izvesene afinitete i trendove na makro nivou, iako je trend pristrasnosti ukupno gledano u velikom padu.

Rezultati monitoringa

Ukupni rezultati za celokupni posmatrani period od 1. marta do 31. decembra 2022. na reprezentativnom uzorku od 67 813 članaka

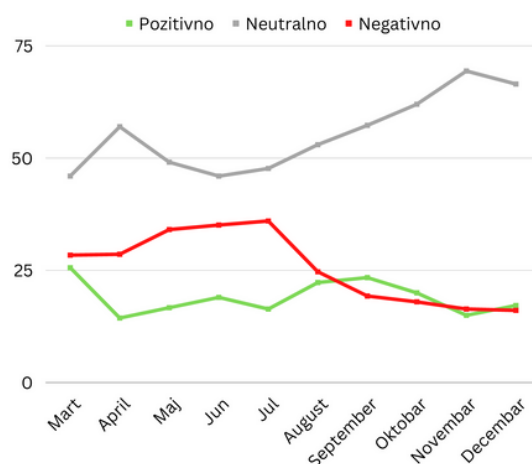
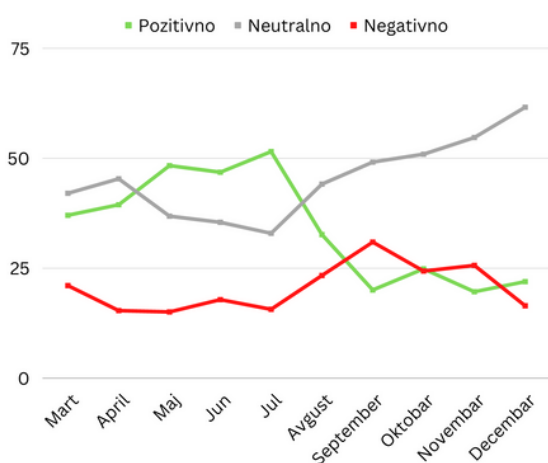
Zahvaljujući praćenju odabranih uticajnih medija od početka marta prošle godine do poslednjeg dana 2022, na osnovu preko 67 000 obrađenih članaka, mogu se izvesti zaključci o generalnom tonu saopštavanja naših medijima o glavnim svetskim političkim akterima. Iako se slika periodično kroz mesece menjala, mogu se izvući glavni zaključci. Poslednji dvomesečni period u 2022. označio je tek blago ublažavanje opštih trendova, prvenstveno kroz veliki skok broja i udela neutralnih članaka naspravam pozitivnih i negativnih tekstova. Na grafičkom prikazu iznad može se precizno videti ukupan ton izveštavanja praktično od početka sukoba u Ukrajini do kraja prethodne godine.

Tokom 2022. u medijima je dominirao proruski sentiment, ali koji se kroz mesece istopio i pretvorio u nešto više izbalansirano predstavljanje ove države. Ukrajina je na drugoj strani mahom predstavljana negativno na početku rata, da bi u poslednjoj trećini godine broj negativnih članaka pao i predstavljenost Kijeva postala takođe neutralnija. Od marta do danas opstao je izrazito jak antizapadni sentiment, koji je prvenstveno bio jak protiv SAD-a, UK i NATO-a, da bi se u poslednja četiri meseca ovoj grupi veoma negativno predstavljenih država pridružila i Nemačka. Iako je u poslednjem dvomesečnom periodu zabeležen porast neutralnih članaka o zapadnim državama, skoro sve su bez obzira na veću izbalansiranost, ostale u zoni negativne predstavljenosti. U zapadnom bloku država, Francuska je imala najmanje negativnu predstavljenost.

Konzistentno pozitivnu predstavljenost, a najčešće i u dvocifrenim razlikama, zadržale su: Kina, Mađarska i Belorusija. S obzirom da nisu neposredni akteri rata broj članaka o njima bio je manji, ali po pravilu pozitivan. U slučaju Kine i Mađarske za dobar imidž delom su bili zaduženi i javni funkcioneri koji su uvek pozitivno govorili o saradnji sa ove dve države. Turska je država koja je od marta do kraja 2022. zadržala predominantno neutralno predstavljanje, bez mnogo kritika i pohvala.

Rusija i Ukrajina kroz mesece

Ukupni rezultati za celokupni posmatrani period od 1. marta do 31. decembra 2022. na reprezentativnom uzorku od 67 813 članaka

Zbog ratnih zbivanja i referenci različitih svetskih lidera na događanja na frontu, Ukrajina i Rusija bile su ubedljivo najviše spominjane države u 2022. Rusija je spomenuta preko 15 000 puta u domaćim člancima, a Ukrajina u skoro 9000 članaka u posmatranim medijima. Kao što se na grafičkom prikazu iznad može videti, pristup medija jednoj i drugoj državi se kroz vreme menjao. Od početka ruske invazije do sredine leta prošle godine, više je nego primetno veoma neto pozitivno predstavljanje Rusije (od +20% od +30%) i neto negativno spominjanje Ukrajine (u proseku oko -10%).

U prvoj polovini godine Rusija je mahom pozitivno predstavljena u skoro svim oblastima, od uspeha na frontu do izdržljivosti ekonomije pod sankcijama, energetske situacije ili njene spoljne politike. Iako je trpela kritike više u sferi uspeha svoje vojske nego ekonomije i energetike, ukupan utisak do avgusta meseca je bio optimizam medija u Srbiji oko budućnosti Rusije i njene takozvane "specijalne vojne operacije". Kada se radi o Ukrajini, većina medija je bila nešto rezervisanija oko davanja pristrasnih ocena ovoj državi, ali su proruski mediji vršili intenzivnu negativnu kampanju o ukrajinskoj vojsci, rukovodstvu i državi, te je Kijev dugo vremena bio u neto negativnoj zoni.

Sa promenama na frontu i pobeda ukrajinske vojske u Harkivskoj oblasti i gradu Hersonu, primetan je drastičan pad pozitivnih članaka o Rusiji, ali i rast negativnih i neutralnih članaka o ovoj državi. Na drugoj strani, Ukrajina je zabeležila pad negativnih tekstova, blagi rast pozitivnih članaka i veliki rast neutralnosti u izveštavanju o ovoj državi. Dok je od marta do druge polovine leta Rusija bila predstavljena pozitivno i optimistično oko njene budućnosti kao sile, a Ukrajina negativno, od septembra mediji su počeli da vrlo izbalansirano predstavljaju obe države. Kao što se može videti, u poslednja četiri meseca naizmenično su se smenjivali neto negativni i neto pozitivni meseci kod obe zaraćene strane.

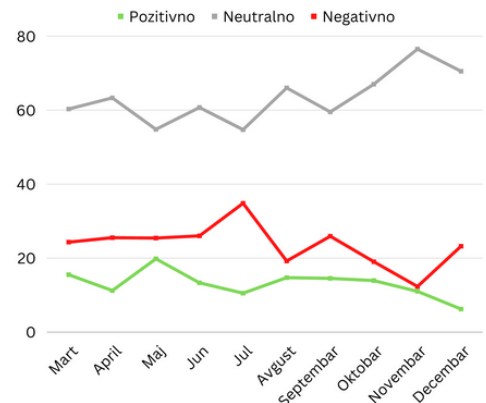
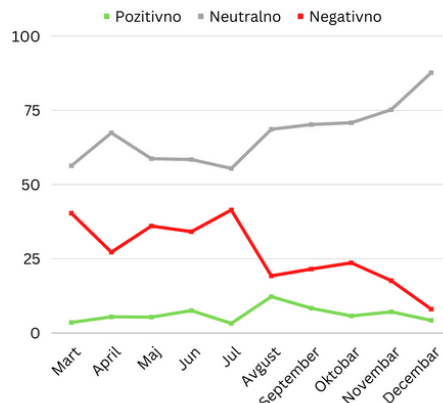
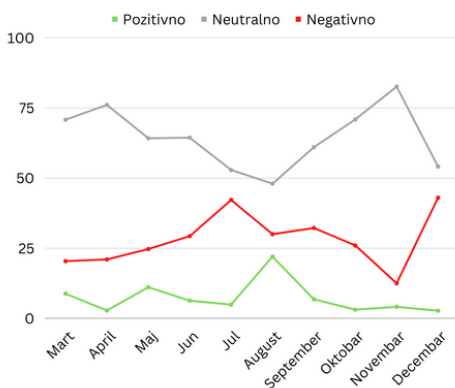
Antizapadni sentiment

Bez obzira na različite promene u međunarodnim odnosima, ekonomiji ili stanju na ratištu u Ukrajini, antizapadni sentiment bio je jak o marta do decembra 2022. On se nije previše menjao, jer su gotovo sve zapadne države i organizacije neto negativno predstavljane u posmatranom periodu od marta do decembra. Jedina država koja je ponekad dolazila i do pozitivnih rezultata je Francuska, sa pozitivnim rezultatom u 4 od 10 posmatranih meseci. Mediji su predominantno negativno predstavljali zapadne države kada se radi o: njihovom odnosu prema Rusiji, ekonomskoj i energetskej situaciji, odnosu prema pitanju rešavanja kosovskog problema i ukupnoj snazi na svetskoj sceni. U sferi ekonomije i energetike je najlošije predstavljena Nemačka i Evropska unija, oko odnosa prema Rusiji i ratu u Ukrajini su to bili NATO, SAD i UK, a oko pitanja odnosa prema Srbiji svi navedeni akteri u zavisnosti od perioda.

Najveće promene predstavljenosti primetne su kod Nemačke, koja je krenula od blago negativne predstavljenosti, da bi ona od maja krenula da raste do veoma negativne predstavljenosti. U poslednjim mesecima 2022. ova država je sa svojim neto minusima dolazila do sličnih rezultata kao tradicionalno loše predstavljene SAD, UK i NATO. Razlog je kritika Nemačke na svim poljima, od odnosa prema Rusiji, njene zavisnosti od ruskih energenata, slabosti da se odupre američkom uticaju do predstavljanja da ekonomski propada zbog sankcija uvedenih Rusiji i visoke inflacije.

Negativna predstavljenost SAD i NATO-a je kroz vreme opadala i bila je najvećim delom fokusirana na politiku prema Rusiji i okrivljavanje ova dva aktera da su odgovorni za rat. Značajan deo medija je abolirao Rusiju za njenu vojnu intervenciju i krivio SAD i NATO da su svojom spoljnom politikom želeli i uspeli da isprovociraju Moskvu. Kada je rat odmakao, ali i obeležavanje godišnjica bombardovanja SRJ 1999, tako je i opao udeo negativnih tekstova. Na drugoj strani, Ujedinjeno Kraljevstvo gotovo je konzistentno negativno predstavljeno i sa redovno veoma niskim brojem pozitivnih članaka.

Evropsku uniju u našim medijima je karakterisao kontinuirano umereno negativni vid predstavljanja (oko -10% prosečno), gde je ona pozitivno predstavljena kada se radi o ekonomskim odnosima sa Srbijom, ali negativno u skoro svim ostalim poljima. Glavni opis domaćih medija za Zapad u celom periodu od 10 meseci može biti da je "licemeran".

Kina, ostale države i mediji

Domaći uticajni mediji su za razliku od odnosa prema zapadnim državama i organizacijama imali značajno pozitivniji ugao izveštavanja prema ostalim svetskim akterima. U tom smislu Kina, Belorusija, Mađarska ili Turska pojedinačno su bile bolje predstavljene od bilo koje zapadne države. U slučaju Pekinga i Budimpešte taj vid pozitivne predstavljenosti bio je čak izrazito pozitivan i svakog posmatranog meseca u dvocifrenom suficitu. Turska je od marta do decembra uspela da održi jedan od najneutralnijih tonova izveštavanja, bez obzira na unutrašnje ekonomske probleme i stalne promene u spoljnoj politici. Odnos medija prema Belorusiji bio je dosta više haotičan, ali predominantno veoma pozitivan.

Kada se radi o Kini kao akteru, primetno je da je broj članaka koji spominje ovu državu bio značajno manji od većine zapadnih država i organizacija, ali i Rusije i Ukrajine. Negativna predstavljenost Pekinga javljala se po pitanjima kao što je strogost državne anti-COVID politike zatvaranja u velikim gradovima i u delu medija kada se radi o zagađenju koje proizvode kompanije u kineskom vlasništvu u Srbiji. U svim ostalim oblastima Kina je predstavljena pozitivno, te je najčešće predstavljena i kao konstruktivna sila u odnosu na rat u Ukrajini, buduća supersila u usponu i kontrateža Sjedinjenim Američkim Državama, ali i moćna ekonomija. U kontekstu Srbije mediji su ovu silu predstavljali kao pouzdanog partnera kroz formulaciju "čelično prijateljstvo" i jedna je od država sa najvećim brojem pozitivnog predstavljanja od strane državnih funkcionera Srbije.

Kroz vreme je rastao i broj članaka koji spominje Kinu u kontekstu pitanja Tajvana, gde je od marta do decembra svaki osmi članak u kom ima Kine, imao kao temu i Tajvan. Kada se radi o ovom spornom pitanju, domaći mediji su bili višestruko bliži poziciji Pekinga i dobrim delom bili šturi sa informacijama o vlasti na Tajvanu, istoriji problema ili poziciji vlasti na ostrvu. Značajan broj članaka je predstavljao ostrvsku državu suštinski kao američku marionetu koja služi za provociranje Kine, što dosta liči na predstavljanje Ukrajine u domaćim medijima na samom početku rata.

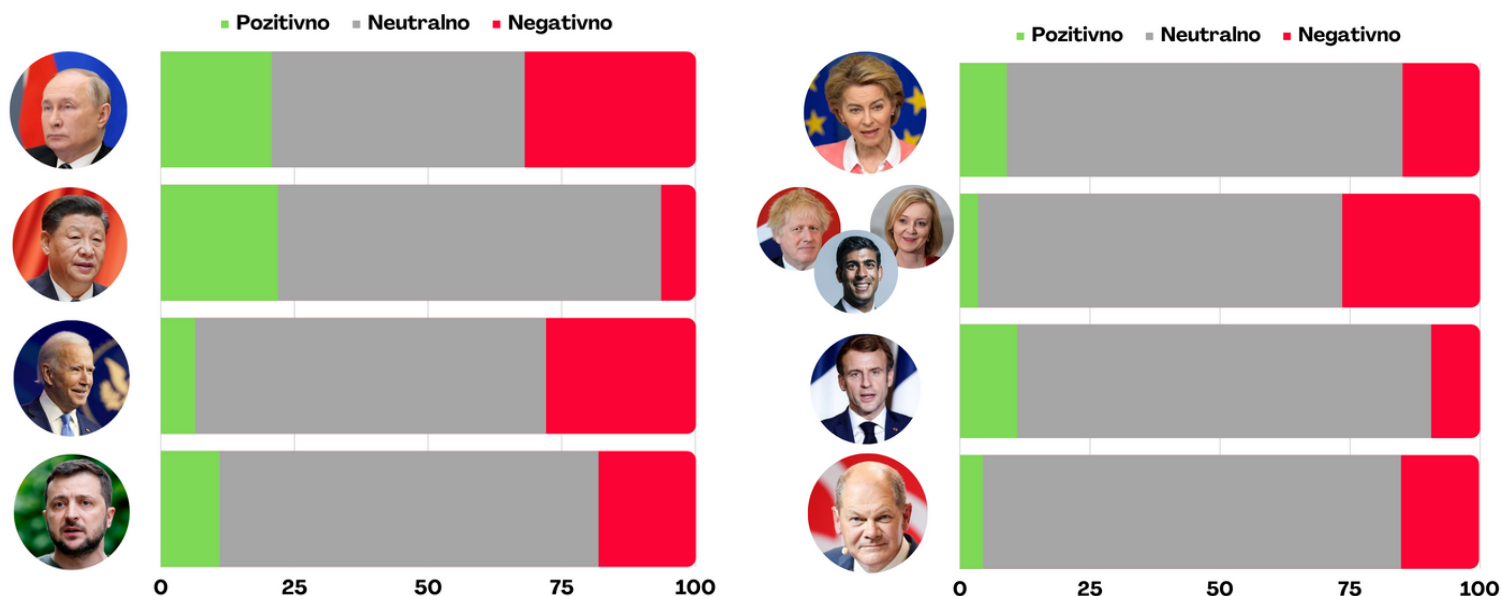
Kada se radi o Mađarskoj, ova država je bila spominjana višestruko manje čak i od Kine, ali takođe veoma pozitivno i sa retkim kritičnim tonovima. Ova država je u domaćim medijima predstavljena kao glas razuma unutar Evropske unije kada se radi o sankcijama prema Rusiji i odnosu prema Ukrajini. U kontekstu Srbije su Mađarska i njen premijer Orban predstavljeni kao najveći saveznici naše države unutar zapadnog bloka, a čemu su doprinosile i pozitivne izjave domaćih javnih funkcionera.

Belorusija je takođe bila ređe spominjana od ostalih država, ali je zanimljivo sačuvala višu pozitivnu predstavljenost, čak i u periodima kada je Rusija zabeležila pad pozitivnih članaka i rast negativnih tekstova. Njen lider Aleksandar Lukašenko trpeo je češće kritike od same države Belorusije.

Kada se radi o Turskoj, ona je češće spominjana i od nekih evropskih država poput Francuske, ali retko u polarizujućim člancima ili u pristrasnom tonu. Čak 80% članaka o ovoj državi bilo je neutralno, a u ukupnom zbiru je predstavljena umereno pozitivno. Iako je Turska bila tema i kada s radilo o potencijalnim mirovnim pregovorima, garancijama za izvoz ukrajinskog žita, slanja naoružanja Ukrajini ili dejstvovanjima turskih oružanih snaga u Siriji, mediji su ove kontroverzne teme o Turskoj dosta izbalansirano prenosili i bez naročito specifičnog ugla.

Svetski lideri u medijima

Ukupni rezultati za celokupni posmatrani period od 1. marta do 31. decembra 2022. na reprezentativnom uzorku od 67 813 članaka

Praktično tokom celog posmatranog perioda u domaćim medijima, lideri različitih država i saveza bili su negativnije predstavljeni od država i organizacija na čijem su čelu. To je bilo pravilo za sve lidere, sa izuzetkom francuskog predsednika Emanuela Makrona, koji je u finalnom zbiru zabeležio čak blago pozitivnu predstavljenost u domaćim medijima. Ostali lideri su se mahom pokazali kao više polarizujuće ličnosti, odnosno naročito u slučaju zapadnih država, generatori više negativne pažnje. Primetno je da je u posmatranom periodu Ujedinjeno Kraljevstvo promenilo tri premijera i da bez obzira na tu promenu su mediji kontinuirano negativno predstavljali svakog od njih.

Najveća razlika u načinu predstavljanja nekog lidera u odnosu na njegovu državu je primetno u slučaju Vladimira Putina. Dok je Rusija do polovine leta predstavljena mahom pozitivno, a zatim relativno izbalansirano, Vladimir Putin je u konitnuitetu generisao drastično više negativnih članaka od same Rusije. Od deset posmatranih meseci ruski predsednik je neto pozitivno predstavljen samo u jednom mesecu, dok je od avgusta do decembra drastično skočila neto negativna predstavljenost ovog lidera (često i do -20%). Na momente je delovalo da mediji na neki način štite Rusiju prebacivajući odgovornost za sporo odvijanje ratnih operacija na Vladimira Putina i često ministra odbrane Šojgua. Trend veoma negativne predstavljenosti Putina bio je konstantan od avgusta do decembra.

U istom vremenskom intervalu mediji su smanjili udeo negativnih članaka o ukrajinskom predsedniku Volodimiru Zelenskom, dosta povećali broj neutralnih članaka i blago povećali broj pozitivnih tekstova. U poslednjim mesecima 2022. Volodimir Zelenski uspevao je da dođe i do umereno pozitivne predstavljenosti u pojedinim mesecima.

Najmanje promena je bilo primećeno kod američkog predsednika Džoa Bajdena i kineskog predsednika Si Đinpinga, gde je u kontinutietu prvi predstavljen izrazito negativno, a drugi izrazito pozitivno.

Fokus grupe

U sledećoj fazi istraživanja naša organizacija je u poslednjoj nedelji februara sproveda više fokus grupa sa učesnicima iz Novog Sada i okolnih opština (Vrbas, Bečej, Sremski Karlovci...) sa ciljem ispitivanja stavova građana u vezi aktuelnih političkih dešavanja u svetu, ali i onih usko vezanih za svakodnevni život i funkcionisanje u njihovom rodnom gradu i njegovoj široj okolini.

Strukturu razgovora činile četiri velike celine: rat u Ukrajini, ekonomska nestabilnost i inflacija, politički i ekonomski odnos Kine i Srbije i na kraju, svakodnevni život i problem u Novom Sadu i okolini.

Rat u Ukrajini

Fokus grupe su održane uoči godišnjice početka rata u Ukrajini, a većina ispitanika je bila odlučna u stavu da obe zaraćene strane snose krivicu zbog izbijanja rata, ali da su glavni krivci Zapad i prvenstveno SAD.

Većina ispitanika, naročito pripadnici starije populacije, ocenjuju da je širenje NATO saveza bio nedvosmislen pokušaj provokacije i slabljenja Rusije, ali i destabilizacije čitave Evrope (*“Rat je nametnut Rusiji jer je NATO došao na granicu s Rusijom, kada vam neko dođe na stotinak metara onda je logično da sledi pokoravanje...”*, *“...Nisam rusofil, ali smatram da je to bio jedini realan odgovor kad vam neprijatelj dođe bukvalno na vrata..”*, *“Siguran sam da je rat nametnut od strane NATO i SAD, a verovatno je EU generalno na tapetu i cilj je da se ona oslabi.”*, *“Rat je ustvari direktan udarac na ekonomiju EU, nije cilj samo uništiti Rusiju već celokupnu Evropu a to vidimo po sankcijama...”*).

Iz narativa ispitanika stiže se utisak da će, pored ruskog i ukrajinskog stanovništva koje direktno strada, najveće žrtve ovog rata biti države Evrope koje trpe i trpeće ekonomske posledice rata i propratnih sankcija (*“...običan narod širom Evrope koji će plaćati sve veće račune za gas i grejanje zbog sankcija, a na kraju krajeva i Srbija koja je u nepovoljnoj poziciji jer je jako teško sačuvati naše nacionalne interese u ovoj situaciji.”*).

Na kraju, ispitanici su se osvrnuli na položaj Srbije u odnosu na zahteve Evrope i Rusije i pitanje da li bi trebalo uvesti sankcije Rusiji. Većina ispitanika smatra da ne bi trebalo uvoditi sankcije Rusiji jer bismo na na taj način izgubili podršku od strane Rusije, naše sankcije ne bi imale nikakvog efekta osim zaoštrenja odnosa i da, na kraju krajeva, uvođenje sankcija ne bi zaista ubrzalo naš put ka Evropskoj Uniji (*“Ako uvedemo sankcije Rusiji pitanje je da li će opet stati na našu stranu i nekim budućim političkim glasanjima.”*, *“Nisam za uvođenje sankcija zato što to svakako nama nije uslov za EU imamo još mnogo drugih uslova već 20 godina, samo se izmišljaju novi razlozi zašto ne možemo da uđemo u EU.”*).

Jedan deo ispitanika smatra da sankcije treba da budu uvedene samo ukoliko Srbija bude suočena sa povlačenjem zapadnih kompanija i investicija, te da je za Srbiju najpovoljnije da pri odlučivanju stavi sopstvene političke i ekonomske interese (*“Koliko god da se o tome ne priča EU dosta ulaže u Srbiju i ukoliko ne uvedemo sankcije možda ćemo izgubiti njihovu podršku. Naše sankcije ne bi nikome zaista naškodile, to je samo ustvari pitanje principa, pa bi bilo najbolje da se građanima zaista objasni šta su posledice obe odluke..”*).

Ekonomске posledice sukoba i inflacija u Srbiji

Druga tematska celina koja je izdvojena na osnovu diskusije ticala se inflacije i osetnih poskupljenja na lokalnom i globalnom nivou. Novosađani su složni u stavu da je inflacija tokom predhodnih meseci dostigla svoj vrhunac i da se poskupljenja proizvoda i usluga osećaju i značajno utiču na svakodnevni život.

Razlog za poskupljenja ispitanici ne vide isključivo u globalnoj krizi koja je posledica sukoba u Ukrajini, već i u lošoj monetarnoj i ekonomskoj politici Srbije. Povećanje stambenih renti i cene stanova direktna je posledica rusko-ukrajinske krize, zbog velikog broja Rusa koji su se doselili u Beograd i Novi Sad (*“Uticaj dolaska Rusa i Ukrajinaca na ekonomiju ovde je veliki jer su značajno skočile cene stanova i kirije, oni su pretežno iz IT sektora i imaju mnogo više novca da ponude nego naši ljudi, što je uticalo na domaće tržište.”*).

Ipak, sagovornici tumače da je globalna kriza iskorišćena kao izgovor za ogromna i neopravdana poskupljenja proizvoda i usluga u Srbiji, zbog dugogodišnje loše ekonomske politike (*“Mi smo zaduženi 32 milijarde zvanično, rat u Ukrajini je samo delimično uzrok poskupljenja, ali mislim da je ova kriza kod nas posledica lošeg rukovodstva poslednju deceniju.”*, *“Sve usluge i svi proizvodi su poskupeli, mnogo su veća poskupljenja od tih navedenih 30%, u Nemačkoj su cene hrane i hemije iste i jeftinije kao kod nas sad a kod nas su plate nažalost ostale iste.”*).

Odnosi Srbije i Kine

Srbija i Kina su prethodnih godina značajno unapredile svoje odnose, te je danas Kina jedan od glavnih strateških partnera Srbije i bitan strani investitor. Upravo zato jedna od tema fokus grupe u Novom Sadu bila je i odnos Kine i Srbije – učesnici su pozvani da objasne kako ocenjuju rad kineskih kompanija, koje su prednosti i mane kineskog poslovanja u našoj državi, kakve su njihove prognoze u vezi budućih investicija i u globalu – kakav stav neguju povodom ovog partnerstva.

Većina ispitanika složna je u mišljenju da je pozitivna strana kineskih investicija u Srbiji to što je veliki broj ljudi dobio posao upravo u takvim kompanijama koje neosporno ostvaruju dobar profit od kog naša država zarađuje u vidu poreza (*“Kada nam je neko toliko daleko kao što je Kina nama, ne može nam biti neka velika pretnja, nemamo razlog da budemo neki neprijatelji, štaviše. Uvek sam za to da dokle god ima nezaposlenih ljudi pustiću bilo koga da dođe ko hoće da ih zaposli...”*), *“Kina nije loš oslonac, što da ne iskoristimo njihova ulaganja, dobra je ta ideja o ‘diverzifikaciji’ investicija – malo EU, malo Rusija, malo Kina...”*, *“RTB Bor je bio zadužen milijardu i sto miliona evra, Kina je to poklila i dali su im taj RTB Bor, najveći neto dobitnik za prošlu godinu bio je Zijin sa milijardu eura... od jednog gubitnika napravili su kompaniju sa najvećim profitom u Srbiji.”*, *“Kinezi su nama s vremena na vreme pomagali – šaljući respiratore i pomoć za vreme kovida, sad zidaju ovu prugu do Budimpešte...”*).

Međutim, kao izrazito negativnu stranu kineskog poslovanja u Srbiji svi ispitanici ističu negativan uticaj na životnu sredinu i netransparentne ugovore i uslove pod kojima su ovakve investicije odobrene. Iz diskusije sa učesnicima se izvlači zaključak da za ovakve propuste građani prvenstveno krive rukovodstvo države Srbije koja dozvoljava i podstiče ovakav način rada, u svrhu zarade i prikupljanja političkih poena (*“To nije pomoć već njihov profit, oni imaju privilegiju što dolaze ovde da rade jer nema nikakvog tendera već ode Vučić pa se dogovori...”*, *“Nije problem stranog kapitala već pod kojim uslovima oni dolaze da investiraju u Srbiji – oni ovde dobijaju besplatno zemljište i subvencije , to nije naš ekonomski interes već naše ekonomsko ropstvo”*, *“Nama je kineski uticaj nasleđena stvar još od Miloševića, ali kineski uticaj je jako loš npr. u Šodrošu gde je Kina preuzela kompaniju i u okviru nje sada važe kineski zakoni, a ne zakoni Republike Srbije..”*, *“Kina je za privredu okej ali za životnu sredinu nikako , Kinezi donose veliki novac i političke poene i zato su im ruke odrešene ovde u Srbiji, sve im je dato na tacni – zemljište, jefitina radna snaga, samo da ostanu ovde.”*).

Ispitanici primećuju razlike između poslovanja kineskih i drugih stranih investicija u Srbiji – stav većine je da su zapadne kompanije (Nemačka i SAD) transparentnije u svom poslovanju i poštovanju zakona, kao i da su uslovi rada u njima bolji (*“Zapadni tip investicija je transparentniji i veće su plate – američke kompanije uglavnom posluju transparentno i poštuju zakone ove države.”*, *“Postoji razlika u tome što Kinezi, za razliku od svih ostalih pa i od naših ljudi, ne idu ni na kakve tendere.”*).

Građani Novog Sada u još jednom mišljenju se slažu – Kina je svakako na putu da postane vodeća svetska sila, a to smatraju na osnovu činjenica o ubrzanom privrednom napretku Kine, njenog ulaganja u obrazovanje kao i insistiranjem na nemešanju u svetske političke razmirice i fokusiranju na sopstvene interese (*“Kina svakako samo jača, kineski fakulteti sada dostižu nivo najboljih američkih fakulteta.”* , *“Kina nije naročito raspoložena da se vojno dokazuje, već ekonomski, i to će joj sigurno uspeti i već uspeva.”*, *“Kinezi su suviše mudri da bi značajno zaoštravali odnos sa SAD, Kinezi su umereniji, u UN su često uzdržani”* , *“Kina je ekonomska supersila , prestižu Ameriku što se tiče ekonomije...”*).

Novi Sad i lokalna pitanja

Kao u na pređašnjim fokus grupama, završni deo diskusije bio je posvećen lokalnim temama i razgovoru o tome kako građani Novog Sada ocenjuju uslove života u njihovom gradu, kao i kakav uticaj na njih imaju međunarodna zbivanja i lokalna politika. Kao najveći problem učesnici fokus grupa izdvajaju lošu infrastrukturu grada i sve bržu gradnju stambenih kompleksa koji su locirani na neadekvatnim lokacijama u gradu i grade se mimo propisa i pod sumnjivim uslovima.

Ispitanici su složni i u tome da postojeća infrastruktura ne može da podnese ogroman priliv stanovništva, koje zbog nedostatka poslovnih prilika u manjim gradovima, dolazi u Novi Sad. (*“Infrastruktura je loša, grad nelegalno gradi parking bez dozvole, dakle grad ne poštuje sopstvene zakone.”* , *“Ljudi kupuju kuće po Novom Sadu za male pare i na tim mestima dižu zgrade.”*, *“Prenaseljenost koja povlači i neke druge probleme – previše gradnje koja je neadekvatna da bi se svi ljudi negde smestili a to polazi od toga što se sela polako gase i svi iz okolnih manjih mesta dolaze u Novi Sad jer u svojim mestima nemaju posla ni mogućnosti za pristojan život... zato imamo i problem sa saobraćajem, gradskim prevozom, parkingom.”*).

Rešenje ovih problema ispitanici vide u decentralizaciji, investiranju u poljoprivredu, podsticanju kulturnog sadržaja u manjim mestima u Vojvodini kako bi se rasteretili veliki gradovi kao što su Beograd i Novi Sad (*“Mi smo sa 250000 stanovnika došli na 500000 stanovnika za manje od 6 godina, ni jedan grad u Evropi ne bi mogao da istrpi tako brzu ekspanziju, kuće su rušene da bi pravili zgrade da bi imali ljudi gde da žive.”*, *“Ukoliko bi se poboljšali uslovi života u manjim gradovima i mestima u Vojvodini možda bi ljudi imali manju potrebu da se iseljavaju iz svojih domova i dolaze u Novi Sad, kad bi se stvorio neki sadržaj u Vrbasu, Karlovcima da ljudi ne moraju da beže trbuhom za kruhom u velike gradove...”*).

Kao još neke od problema u Novom Sadu ispitanici ističu zagađenje vazduha, opštu nezainteresovanost lokalnih organa za rešavanje brojnih ekoloških problema i stranačko zapošljavanje u javnim institucijama.

Kao i u drugim gradovima u kojima smo imali priliku da na ovu temu razgovaramo sa građanima, i u Novom Sadu se stiče utisak da ispitanici sve navedene lokalne probleme prvenstveno vezuju za lokalnu politiku i loše rukovođenje grada i države, više nego na uticaj međunarodnih zbivanja (*“Već godinama unazad gradska kasa u Novom Sadu zavšava u suficitu, dakle imamo para u budžetu kojima se uopšte ne raspolaže kako treba - ne ulaže se u škole, u vrtiće, u GSP, nemamo ljude koji bi adekvatno rukovodili ovim gradom.”*, *“Svaki naš problem je oličenje netransparentnosti, nestručnosti koja je zamaskirana problemima svetske politike.”*)

Istraživanje javnog mnjenja

U sledećoj fazi istraživanja naša organizacija je sprovedela istraživanje javnog mnjenja radi boljeg uvida u stavove građana o ratu u Ukrajini i svim pratećim posledicama u sferi međunarodne politike i posledica po Srbiju i njenu spoljnu politiku. Anketa je sprovedena na nivou Srbije (bez KiM) od 4. do 10. marta.

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1329 ispitanika. Istraživanje je sprovedeno u okviru onlajn panela (CAWI), a upitnik se sastojao od ukupno 30 obaveznih pitanja i 14 uslovnih i neobaveznih pitanja. Prosečno vreme popunjavanja upitnika iznosilo je 12 minuta i 47 sekundi (iz računice izbačeni najniži i najviši autlajeri).

Istraživanje je ovaj put više bilo usmereno na efekte rata i međunarodne političke situacije na globalnu stabilnost i posledice koje trpi Srbija zbog navedenih političkih dešavanja, kao i pitanja o očekivanjima građana od svetskih političkih promena.

Ekonomska očekivanja

Kao i u svim prošlogodišnjim istraživanjima naši ispitanici su imali priliku da daju svoje mišljenje i predviđanja oko trenutnog i budućeg ekonomskog standarda, kao i stabilnosti snabdevanja različitim robama i energentima. Trendovi koji su primećeni tokom 2022. nastavili su se uz manje promene i u prvom ovogodišnjem istraživanju.

Za početak, primetan je kontinuirani pesimizam ispitanika kada se radi o njihovom životnom standardu u poređenju sa prethodnom godinom. Samo 11,5% učesnika ankete navelo je da ove godine očekuje viši životni standard nego prethodne godine, a 29,3% učesnika navelo je da očekuje isti životni standard. Kada se radi o pesimističnijem delu naših ispitanika, on je bio natpolovičan, te je 59,2% građana navelo da ove godine očekuje niži životni standard.

Kada se radi o proceni trenutnog ekonomskog standarda naših ispitanika, primetne su značajne brojčane razlike između ekonomskih stratuma. Nešto manje od petine ispitanika (18,8%) tvrdi da njihova porodica nema dovoljno za osnovne životne potrebe (hrana i boravak), dok 50,5% ispitanika tvrdi da ima dovoljno novca da sebi priušti osnovne uslove života (hrana i boravak), ali nema mogućnost da priušti sebi veće troškove (odlazak u restoran, u pozorište, na koncert ili u klub, putovanje po Srbiji i u okolne zemlje).

Kada se radi o preostalim ispitanicima, nešto manje od četvrtine ispitanika (23,3%) tvrdi da njihova porodica može da priušti sebi veće troškove (odlazak u restoran, u pozorište, na koncert ili u klub, putovanje po Srbiji i u okolne zemlje), ali nema mogućnost da priušti sebi skuplje investicije (automobil, kuća/stan, vikendica). Samo 7,4% ispitanika tvrdi da njihova porodica ima dovoljno novca da sebi priušti sve što joj u datom momentu bude potrebno.

Sa druge strane, primetan je rast optimizma kod naših ispitanika kada se radi o snabdevanju energentima i hranom. Kada se radi o očekivanjima od stabilnog snabdevanja gasom, naftom i električnom energijom, udeo ispitanika koji očekuje probleme pao je na oko jednu trećinu (u proseku 35%), dok je sredinom prethodne godine bio tek nešto ispod polovine. Očekivanja od stabilnog snabdevanja hranom u Srbiji nešto su i više, gde samo 21,8% građana smatra da ove godine može biti problema.

Što se tiče ostalih strahova naših građana, najveći strah postoji oko visoke inflacije i sa njom povezanim padom životnog standarda, jer 63,7% ispitanika očekuje probleme u ovoj sferi. Po 20% građana ima strah od nuklearnog rata i od ugrožavanja stanja životne sredine u 2023, a primetan je skok broja ispitanika koji je u strahu od ugrožavanja nacionalne bezbednosti (sa 29% na 35%).

Na skali procene važnosti odnosa očuvanja životne sredine i poboljšanja životnog standarda, ispitanici obe teme smatraju važnim, ali na nešto važniju poziciju postavljaju životni standard. Samo 9,3% učesnika ankete smatra da je jedino životni standard bitan, dok tek 0,7% ispitanika smatra da je jedino bitno očuvanje životne sredine. Najveći broj ispitanika smatra da su obe teme od podjednake važnosti (42,8%), a malo više od trećine građana (35,5%) smatra da su obe teme važne, ali da prednost ima životni standard. Udeo građana koji smatra obe teme važnim, ali daje prednost životnoj sredini, čini 11,7% ispitanih učesnika ankete.

Na osnovu odgovora naših ispitanika u ovom segmentu istraživanja, može se reći da postoji generalni pesimizam oko budućeg ekonomskog standarda i inflacije, te da su strahovi naših građana predominantno vezani za ekonomska pitanja, a manje za bezbednosne ili energetske izazove.

Rat u Ukrajini i posledice

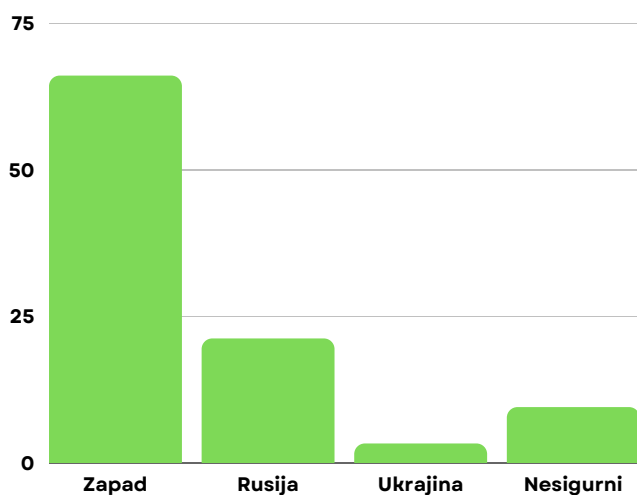
Sukob u Ukrajini bio je jedna od centralnih tema tokom naših istraživanja prošle godine u svim segmentima, od medijskog monitoringa, preko fokus grupa do istraživanja javnog mnjenja. Za razliku od pristupa medija i različitih rezultata u većinskom uglu gledanja medija tokom godine, stavovi građana ostali su po većini pitanja isti tokom cele prošle godine i u prvom ovogodišnjem istraživanju.

Kada se radi o odgovornosti za rat u Ukrajini, naši građani u kontinuitetu većinski krive Zapad, što je u ovoj anketi bio slučaj kod tačno dve trećine ispitanika (66%). Samo 21,2% ispitanika za rat okrivilo je Rusiju, 9,5% ispitanika nije bilo sigurno ili nije znalo odgovor, dok je tek 3,3% ispitanika okrivilo Ukrajinu za rat. Primetno je da naši građani, kao i u fokus grupama, smatraju da Rusija nije krivac za rat i da je odgovornost najveća na Zapadu, a najmanja na Ukrajini kao jednoj od strana koja učestvuje u sukobu.

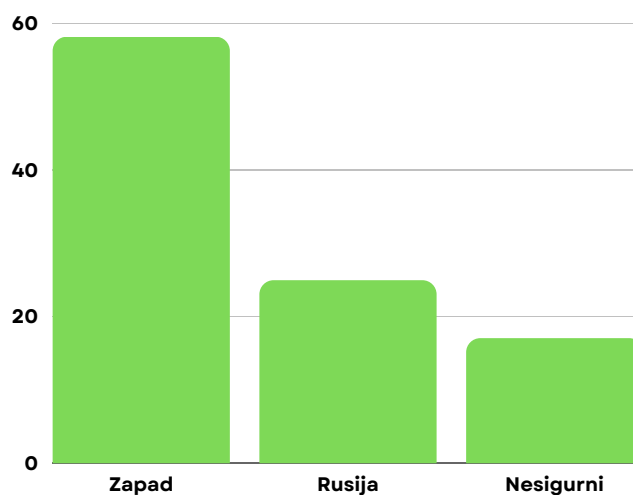
Kada se radi o trenutnim sankcijama uvedenim Rusiji i njihovim ekonomskim posledicama, naši ispitanici većinski smatraju da će zapadne države snositi veće posledice. Čak 58,1% građana smatra da će najveće posledice snositi Zapad, 24,9% smatra da će veće ekonomske posledice snositi Rusija, dok skoro petina ispitanika nije sigurna (17%).

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1329 ljudi na teritoriji Srbije (bez Kosova) od 4. do 10. marta

Odgovornost za rat u Ukrajini

Ko će snositi veće ekonomske posledice sankcija?

Buduća spoljna politika Srbije

U prvom ovogodišnjem istraživanju nastavili smo ispitivanje trendova stavova naših građana oko ključnih spoljnopolitičkih dilema Srbije. Međunarodna politička i ekonomska situacija dovela je do promena u globalnim odnosima velikih sila i njihovih saveznika, te je naš cilj bio i ostao da izmerimo mišljenje i potencijalne promene stavova naših građana o usmerenju Srbije u novim međunarodnim zbivanjima.

Na osnovu prošlogodišnjih trendova koji su pokazivali mešovite stavove naših građana u različitim oblastima spoljne politike i interesa Srbije, mogu se приметiti identični stavovi i u našem ovogodišnjem martovskom istraživanju. Antizapadni i proruski sentiment građana u političkoj sferi se preneo i u 2023, dok se i proevropsko raspoloženje u oblasti ekonomije takođe nastavilo bez većih promena u odnosu na prethodne mesece.

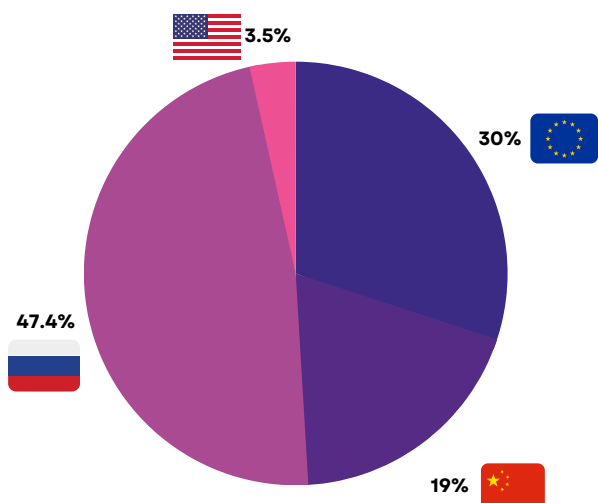
Na pitanje o izboru najvažnijeg političkog partnera Srbije i u ovom istraživanju najveći procenat dobila je Rusija, sa čak 47,4% ispitanika. Drugo mesto zauzela je Evropska unija sa tačno 30%, a na trećem mestu se našla Kina sa 19%. Od juna prethodne godine zabeleženo je kontinuirano opadanje Kine u ovoj oblasti od istraživanja do istraživanja sa skoro 30% početnog udela na sadašnjih ispod 20%. Primetan je i postepeni rast Sjedinjenih Američkih Država u ovoj oblasti, gde u ovom istraživanju taj procenat iznosi 3,5%, što predstavlja rast sa 2,5% iz prethodnog istraživanja ili tek iznad 1% u ranijim istraživanjima.

Sa druge strane, u sferi ekonomije primetno je da je Evropska unija rangirana kao ubedljivo prvoplasirana u gotovo svim oblastima. Na pitanje o tome ko je najvažniji trgovinski partner Srbije, čak 73,6% ispitanika odgovorilo je da je to Evropska unija, njih 16,7% odabralo je Kinu, 9,5% odabralo je Rusiju, dok se SAD pojavljuju samo u tragovima. Na pitanje na koga bi Srbija trebalo da se ekonomski osloni u budućnosti, Evropsku uniju odabralo je 51,3% ispitanika, Kinu je odabralo njih 25,6%, Rusiju 20,9%, a Sjedinjene Američke Države 2,3% ljudi.

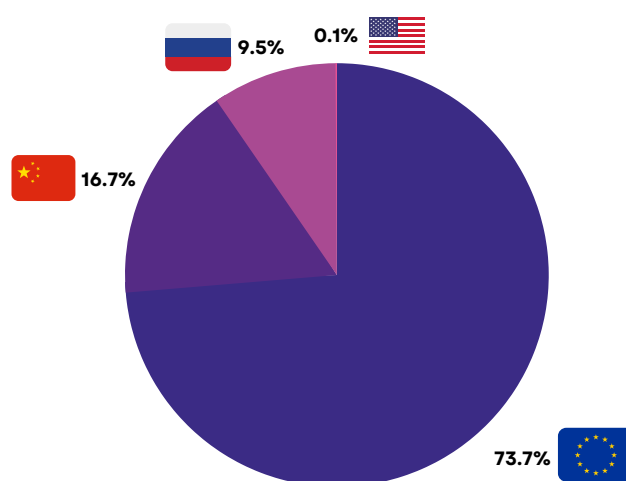
Kada se radi o stranim investicijama, pitali smo građane iz kojih organizacija i država dolaze najčistije i najisplativije strane investicije. Čak 31,1% ispitanika nije bilo sigurno ili nije znalo odgovor na ovo pitanje, dok je 51,4% ispitanika odabralo Evropsku uniju, 8,6% Rusiju, 6,7% Kinu, 1,2% SAD, dok se u istraživanju u tragovima javljaju i Ujedinjeni Arapski Emirati i Norveška, kroz dopisane odgovore naših ispitanika.

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1329 ljudi na teritoriji Srbije (bez Kosova) od 4. do 10.marta

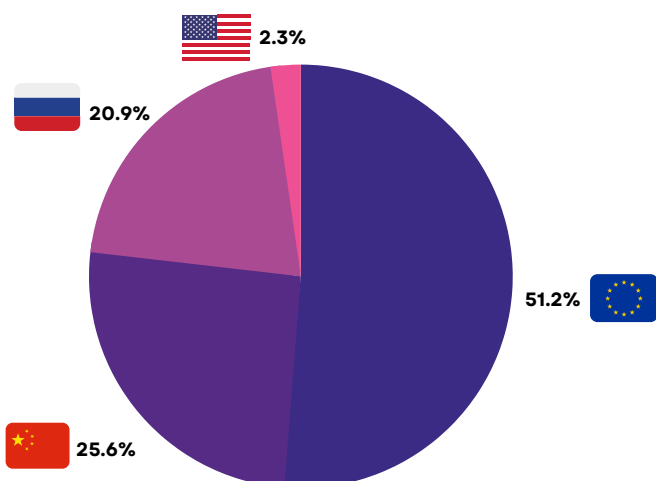
Glavni politički partner

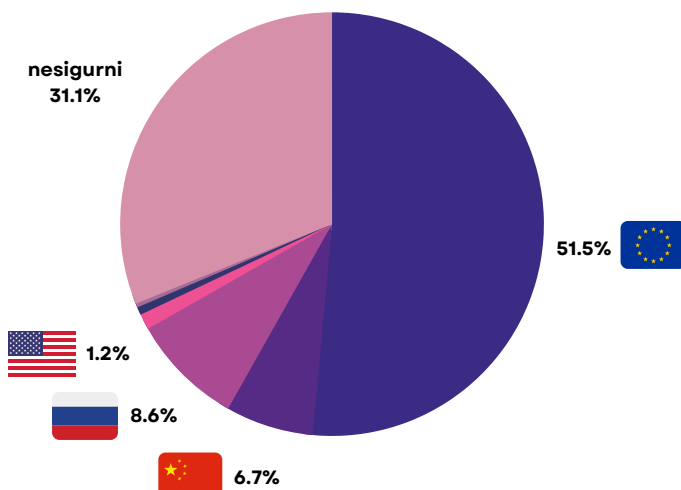
Glavni trgovinski partner

Ekonomski oslonac za budućnost

Ekološki najčistije i ekonomski najisplativije investicije

Kada se radi o konzistentnim trendovima, pitanje spoljnopolitičke orijentacije Srbije ostalo je dobrim delom nepromenjeno. Taj vid manjka vidljivih promena u stavovima najočigledniji je kada se radi o hipotetičkom referendumu o opredeljivanju Srbije između Zapada i Rusije, ukoliko politika neutralnosti postane nemoguća. Kao i u svim prošlogodišnjim istraživanjima, blizu polovine građana (u ovom slučaju 48,3%) odabralo bi svrstavanje uz Rusiju, njih 31,7% odabralo bi Zapad, dok je 20% ispitanika u kategoriji ne znam / nisam siguran/na.

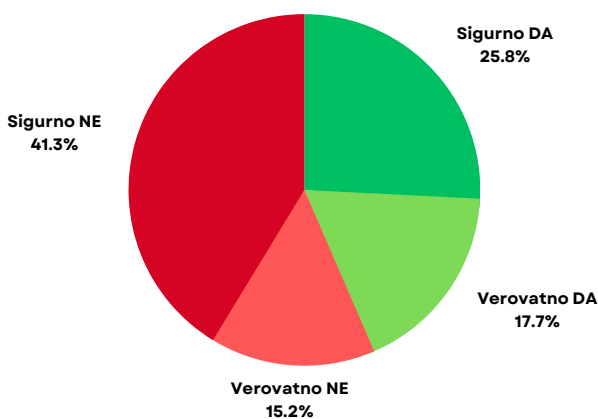
Razlika u motivacijama ispitanika da biraju jednu ili drugu stranu ostala je i u ovom istraživanju javnog mnjenja. Kod učesnika ankete koji su birali Rusiju, predominantni razlozi za taj izbor bili su: antizapadni sentiment, kulturološka bliskost i pozivanje na tradicionalno savezništvo sa Rusijom. Kada se radi o ispitanicima koji su odabrali Zapad, prvenstveni razlog bila je ekonomska zavisnost Srbije od Zapada, a manjim delom stav da je Srbiji mesto na Zapadu. Nesigurni ispitanici najčešće su kao razlog svoje nesigurnosti birali podeljenost između simpatija prema Rusiji i visokog stepena zavisnosti od Zapada.

Ispitanici su tradicionalno većinski izrazili protivljenje uvođenju sankcija Rusiji od strane Republike Srbije. U ovom istraživanju 71,1% ispitanika smatra da Srbija ne bi trebalo da uvodi bilo kakve sankcije Rusiji, dok se za minimalne sankcije odlučilo 9,5% građana. Kada se radi o oštrijim merama sankcija sa strane Srbije, 13,6% smatra da bi Srbija trebalo da se u potpunosti uskladi sa režimom sankcija Evropske unije, dok veći deo sankcija bez usklađivanja sa Evropskom unijom podržava 5,7% građana.

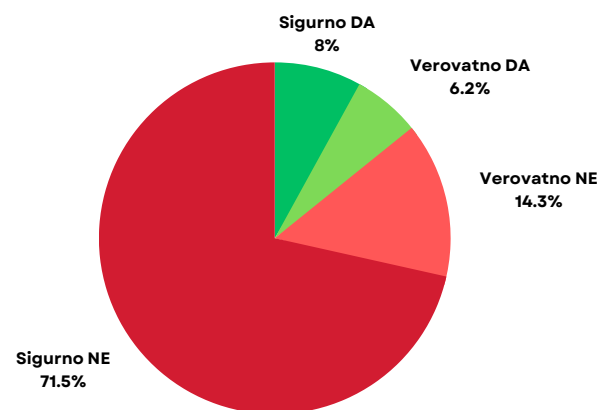
Naši ispitanici su imali priliku i da daju svoje mišljenje kada se radi o hipotetičkom referendumu o ulasku u Evropsku uniju (EU) i Severnoatlansku alijansu (NATO). Nivo evroskepticizma ostao je relativno identičan u odnosu na prethodna istraživanja, kao i visoko protivljenje NATO članstvu. Za ulazak u Evropsku uniju sigurno bi glasalo 25,8% i verovatno bi glasalo 17,7%, dok bi sigurno protiv glasalo 41,3% i verovatno protiv bi glasalo 15,2%. Kada se radi o hipotetičkom ulasku u NATO, 8% ispitanika bi glasalo sigurno za i 6,2% bi glasalo verovatno za, dok bi sigurno protiv bilo čak 71,5% i verovatno protiv 14,3% ispitanika.

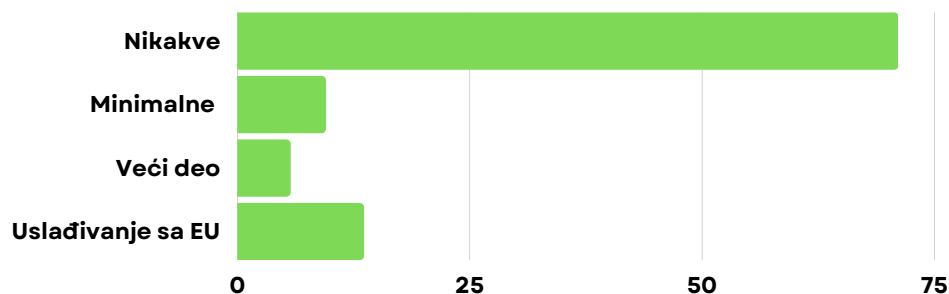
Srbija u Evropskoj uniji

Srbija u NATO-u

Da li bi Srbija trebalo da uvede sankcije Rusiji i u kom obliku?

Stavovi o Kini

S obzirom na rastuću ulogu i važnost Kine u svetu i regionu Zapadnog Balkana, kao i sve češćoj temi Tajvana u domaćim medijima, naša organizacija je odlučila da u ovom istraživanju uključi više pitanja koja se tiču stavova građana o Kini. Kao što je već moglo da se vidi u prethodnim pitanjima, Kina je kao politički i ekonomski partner relativno visoko rangirana od strane ispitanika, iako ni po jednom pitanju nije zauzela prvo mesto.

Za početak, građani su imali priliku da ocene ko je važniji za Srbiju kao partner, Kina ili Rusija. Na osnovu njihovih odgovora, može se utvrditi da Kina ima blagu prednost od 53,7% naspram 46,3% koliko je dobila Rusija. Takođe, građani su veoma optimistični kada se radi o budućoj snazi Kine na svetskoj sceni. Građanima su bile ponuđene opcije: SAD, Kina, Ne znam / nisam siguran/na i Drugo - dopiši. Na pitanje o očekivanjima građana koja svetska sila će biti najmoćnija 2040. godine, Kinu je odabralo čak 62% ispitanika, a Sjedinjene Američke Države 15,4%. Treće mesto je zauzela Rusija sa 7,6%, Indiju je navelo 1,3%, Evropsku uniju 0,2%, dok je 13,5% ispitanika bilo u kategoriji ne znam / nisam siguran/na.

Sa druge strane, postoje pitanja gde su stavovi naših građana oko Kine i odnosima sa ovom državom nešto rezervisaniji. Jedno od takvih pitanja je i mišljenje o postavljanju kineske tehnologije za prepoznavanje lica na javna mesta u Srbiji. Čak 53,9% ispitanika smatra da bi to narušilo privatnost građana i zato izražavaju protivljenje. Tačno trećina građana (33,2%) smatra da bi korišćenje ove tehnologije bio ispravan način za poboljšanje bezbednosti svih građana. Samo 3,6% ispitanika odabralo je da bez obzira na njihovo mišljenje o tehnologiji za prepoznavanje lica, ipak se protive zato što ne odobravaju korišćenje kineske tehnologije. Nešto manje od 10% učesnika ankete bilo je nesigurno.

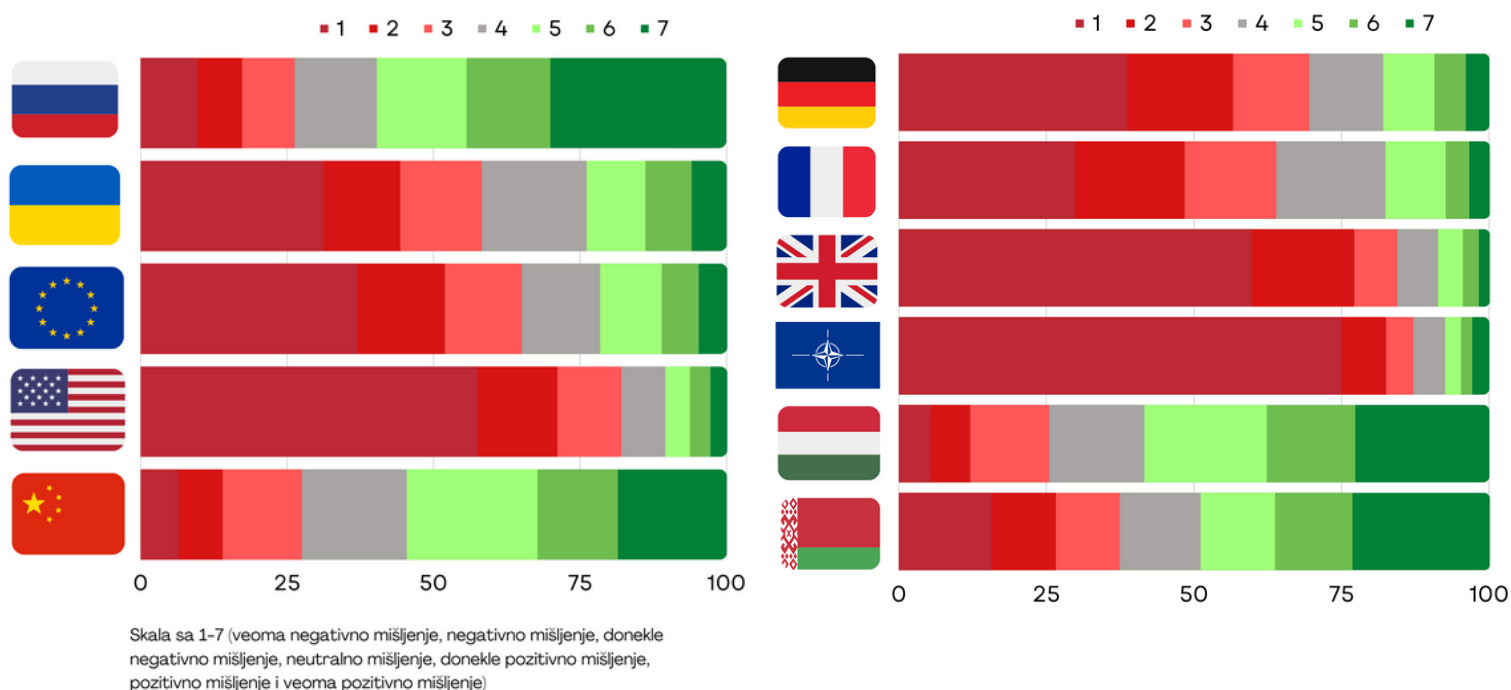
Kada se radi o pitanju Tajvana, upitali smo građane da li su upoznati sa sporom Tajvana i Narodne Republike Kine. Dve trećine ispitanika (66%) navelo je da je upoznato sa sporom, blizu jedne četvrtine (23%) da je upoznato donekle, dok je 6,4% navelo da je za spor čulo. Samo 4,5% učesnika ankete navelo je da nije čulo za ovaj spor.

Ispitanike koji su naveli da su barem donekle upoznati sa navedenim sporom pitali smo da li smatraju da bi vojni upad Narodne Republike Kine na Tajvan bio opravdan. Na osnovu odgovora učesnika ankete može se utvrditi da bi takav potez od strane građana Srbije imao određeni vid podrške. Skoro polovina upitanih ispitanika (47,3%) smatra da bi to bilo opravdano, oko jedne trećine (34,3%) smatra da to ne bi bilo opravdano, a malo manje od petine (18,5%) ne zna ili nije sigurno.

Na osnovu ukupnih stavova građana u pitanjima iz ovog bloka i drugih blokova pitanja u kojima se spominje Kina, primetan je generalno afirmativan stav o ovoj državi, njenoj ulozi u svetu i saradnji sa njom u različitim oblastima.

Stav građana o državama i savezima

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1329 ljudi na teritoriji Srbije (bez Kosova) od 4. do 10. marta

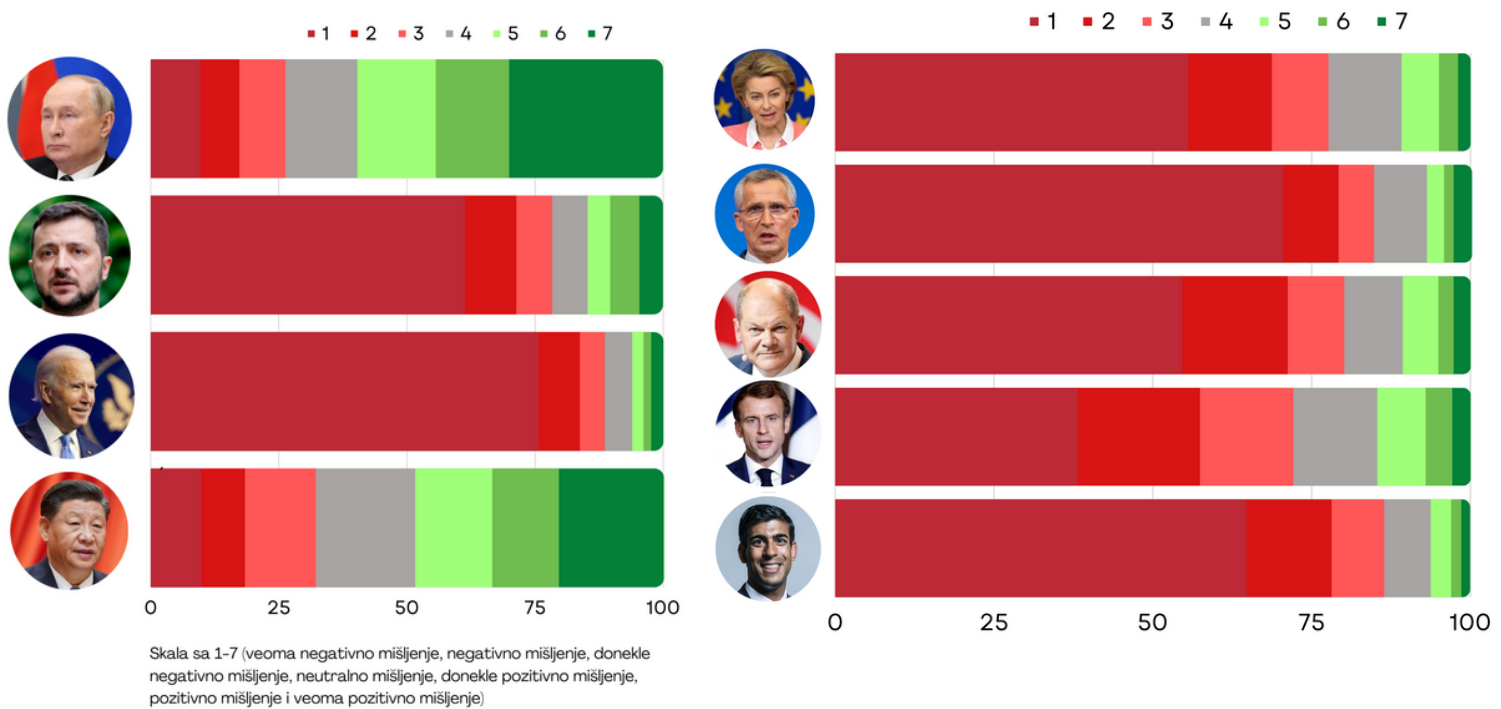
Kao što ste mogli da vidite u delu publikacije posvećenom pristupu medija, način izveštavanja o različitim svetskim silama i organizacijama zabeležio je nešto izbalansirani pristup. Međutim, uprkos promeni pristupa od kraja leta 2022, sentiment građana kada se radi o navedenim akterima nisu bitnije promenjeni. Kao i u svakom prethodnom istraživanju, tako i u martovskoj anketi, građani su imali priliku da ocene iste države i organizacije na skali od 1 do 7 (1 najlošija ocena, a 7 najbolja ocena).

Na osnovu rezultata ocena naših ispitanika, može se zaključiti da su stavovi ostali mahom nepromenjeni od prvog istraživanja iz juna 2022. Učesnici ankete dominantno negativno ocenjuju sve zapadne države i organizacije, gde je najmanje negativno ocenjena Francuska, a najnegativnije NATO, SAD i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ukrajina je kao država ocenjena takođe niskom prosečnom ocenom, ali dosta izbalansiranije u odnosu na zapadne države i organizacije.

Kada se radi o predominantno pozitivno ocenjenim državama, u njih spadaju: Belorusija, Mađarska, Kina i Rusija, što je bio slučaj i u prethodnim anketama. Najčešća ocena za Rusiju ostala je najviša ocena 7, dok u slučaju Mađarske ili Kine niže pozitivne ocene imaju nešto veći udeo. Ukupno gledano, može se zaključiti da nešto izbalansiranije medijsko izveštavanje nije značajno promenilo mišljenje građana o navedenim državama i organizacijama.

Stav građana o svetskim liderima

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1329 ljudi na teritoriji Srbije (bez Kosova) od 4. do 10. marta

Kada se radi o različitim svetskim liderima, dosadašnje pravilo je bilo da su oni u najvećoj meri bili lošije ocenjeni od samih država i organizacije koje predstavljaju. To pravilo se zadržalo i u martovskom istraživanju, gde je prosečna ocena za lidere bila za nekoliko decimala ili celu ocenu manja. Najveća razlika je primetna u slučaju Ursule fon der Lajen i Džoa Bajdena, koji su primetno lošije rangirani od Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država, kao i Volodimira Zelenskog koji je imao natpolovičan udeo najlošije ocene 1, dok je oko Ukrajine kao države slika bila značajno izbalansirana.

Vladimir Putin je ostao najpozitivnije rangirani lider, iako je u medijima u poslednjim mesecima prethodne godina ton izveštavanja bio konzistentno veoma negativan. On je opstao kao lider čija je najčešća ocena i najviša ocena 7, dok je suprotan primer Džo Bajden, kod koga je udeo ocene 1 praktično 3/4 svih ocena.

Takođe, primećeno je i pravilo da uprkos promenama na čelu Ujedinjenog Kraljevstva tokom 2022, građani su svakom britanskom premijeru davali ocenu 1 u natpolovičnom odnosu. Iako je Riši Sunak tek skorije zamenio Liz Tras na čelu Ujedinjenog Kraljevstva, ocene koje su mu ispitanici dali u martovskom istraživanju gotovo da su identične ocenama prethodne premijerke.

Glavni zaključci

- Mediji su od kraja leta 2022. postali značajno izbalansiraniiji kada se radi o izveštavanju o ratu u Ukrajini. Primetan je značajan pad udela pozitivnih članaka o Rusiji, rast negativnih članaka, kao i drastičan rast neutralnih tekstova. Suprotan trend je primetan kada se radi o Ukrajini. Kroz ova dva trenda, Ukrajina i Rusija više nemaju jako neto negativno i neto pozitivno predstavljanje, već u prosecima dosta balansiran pristup medija.
- Antizapadni sentiment je opstao u najvećoj meri, ali je primetan rast udela neutralnih članaka i blagi pad negativnih članaka. Sjedinjene Američke Države imaju bolji rezultat nego početkom godine, a Nemačka primetno lošiji.
- Vladimir Putin je u poslednjim mesecima 2022. bio veoma negativno predstavljen, ali se takva promena u medijima nije odrazila na građane, koji ga i danas najbolje rangiraju od svih svetskih lidera.
- Građani životni standard stavljaju na prvo mesto i zbog visoke inflacije imaju strah da će ga održati i većinsko uverenje da će ove godine biti niži nego prethodne godine.
- U političkim temama građani vide Rusiju kao glavnog partnera, većinski su protiv sankcija ovoj državi i na referendumu između Rusije i Zapada, oko polovine ispitanika odabrala bi Rusiju.
- Ispitanici u ogromnoj većini vide Evropsku uniju kao glavnog trgovinskog partnera, izvor najisplativijih i ekološki najčistijih investicija, kao i natopolovično ekonomski oslonac za budućnost.
- Kina je od strane naših građana viđena kao sila u usponu koja će 2040. prestići SAD po moći u svetu. Solidno je rangirana kao politički i ekonomski partner. U medijima najčešće je pozitivno spominjana od državnih funkcionera.

GODIŠNJI PREGLED MART 2022-MART 2023.

MART 2023.